

APROB

_____/ semnat /____

Data „05” august 2019

Mihail COTOROBAI

Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

RAPORT PRIVIND VIZITA PREVENTIVĂ PENITENCIARUL NR.18 BRĂNEȘTI (BOXA PENTRU DEȚINUȚII LA GREVA FOAMEI)

31 iulie 2019

Raportul a fost elaborat de,
angajații Oficiului Avocatului Poporului,
Direcția prevenirea torturii:

- *Lilian TUDOSAN, consultant superior, Direcția prevenirea torturii OAP*
- *Liudmila BODRUG, consultant principal, Direcția prevenirea torturii OAP*
- *Alexandru ZUBCO, Șef Direcție, Direcția prevenirea torturii OAP*

A. INFORMAȚII GENERALE DESPRE VIZITĂ

În conformitate cu dispozițiile paragrafului 8 din Regulamentul de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului aprobat prin Legea nr.164/2015 și a art.24, al.2 din Legea cu privire la Avocatul Poporului nr.52/2014, a fost efectuată o vizită preventivă la Penitenciarul nr.18 BRĂNEȘTI (*în continuare P18*).

Scopul vizitei: Vizita a avut drept scop monitorizarea situației cu privire la respectarea atribuțiilor serviciului medical în penitenciare stabilite de art.231, 232 și 233 Codul de executare al Republicii Moldova (Regulilor N.Mandela nr. 25, 34 și 35). Suplimentar, la solicitarea deținuților, echipa de vizită a monitorizat boxa pentru deținerea persoanelor aflate în greva foamei.

Standarde de monitorizare:

- 1) Normele CPT;
- 2) Rezoluția CES nr.663 C (XXIV) din 31/07/1957 privind Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților;
- 3) Recomandarea Comitetului de miniștri ai statelor membre, referitoare la Regulile penitenciare europene REC (2006)2;
- 4) Rezoluția ONU nr.43/173 din 09/12/1988 privind Principiile pentru protecția persoanelor aflate sub orice formă de detenție sau închisoare;
- 5) Rezoluția ONU A/RES/57/199 din 18/12/2002 privind Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;
- 6) Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) (articolul 3), protocoalele la CEDO și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante din 1987, precum și rapoartele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii (CPT) privind situația din Republica Moldova;
- 7) Codul de executare / Statutul Executării pedepsei de către condamnați.

NOTĂ: Aspectele relatate în Raportul de vizită descriu exclusiv situația din ziua monitorizării!

B. INFORMAȚII GENERALE DESPRE INSTITUȚIE

Penitenciarul nr.18 Brănești este amplasat în satul Brănești, r-l Orhei. Este un penitenciar de tip semiînchis, pentru detenția condamnaților majori de gen masculin, cu sector deschis și cu izolator de urmărire penală. La momentul vizitei erau deținute 730 persoane pe un plafon de detenție de 652 persoane. Respectiv, **se atestă suprapopulare**. La momentul vizitei, existau 20 funcții vacante din 175 unități de personal. La greva foamei se aflau 3 persoane pe durata de la 1 la 31 zile!!! La fel, la protecție personală se aflau 41 persoane, fiind plasate în izolatorul disciplinar în condiții degradante, suprapopulare.

C. COOPERAREA

Administrația P18 a manifestat deschidere și cooperare pe durata vizitei. Angajații OAP nu au avut restricții la accesul în instituție, secția medicală și spațiile de detenție. Angajații OAP au discutat cu Directorul-adjunct interimar al P18 (A.Ivanov) inițiat în funcția respectivă de 3 zile, asistenții medicali (N.Bodrug și A.Zeleschii), angajați și 4 persoane aflate în detenție. Dl Ivanov a asigurat echipa Ombudsmanului cu privire la înlăturarea imediată și pe etape a carențelor identificate.

D. CONDIȚIILE DE DETENȚIE

D1. Suprapopularea penitenciară.

La momentul vizitei, potrivit datelor P18, în penitenciar se dețineau 730 de condamnați. Astfel, raportând suprafața dormitoarelor în raport cu numărul persoanelor găzduite în acestea, constatăm că are loc o încălcare a normelor minime de cel puțin 4 m² per deținut, respectiv suprapopulare cu 78 persoane. **Plasarea în continuare a condamnaților în instituția penitenciară urmează a fi LIMITATĂ, până la soluționarea problemei suprapopulării.** Asigurarea normei minime de spațiu locativ (4m²) în blocurile locative ale instituției rămâne o problemă incomodă și s-a transformat într-o deficiență sistemică a instituției penitenciare/ în general a sistemului penitenciar. La fel, din cauza suprapopulării și a condițiilor de trai se observă o tensiune inerentă în relațiile dintre deținuți. Pe acest fundal tensionat, au de suferit angajații instituției.

Potrivit Normelor CPT o închisoare suprapopulată presupune spații neigienice și strâmte, o lipsă constantă de intimitate (chiar și atunci când se folosesc utilitățile sanitare), activități reduse în afara celulelor ca urmare a unei solicitări ce depășește personalul și dotările disponibile, servicii medicale superaglomerate, tensiune crescută și mult mai multă violență între deținuți și între aceștia și personalul închisorii. Această listă este departe de a fi exhaustivă.

Astfel, concluzionăm că efectele adverse ale suprapopulării generează condiții de detenție inumane și degradante.

D2. Boxa pentru persoanele aflate în greva foamei.

Boxa pentru persoanele aflate în greva foamei reprezintă o încăpere improvizată, neacomodată și neconformă standardelor minime de detenție, în special pentru categoria persoanelor plasate în spațiul respectiv. Menținerea persoanelor aflate în greva foamei în condițiile umilitoare, degradante și inumane ar reprezenta o acțiune de pedeapsă suplimentară pentru intenția de protest. Accesul în boxă are loc prin intermediul unei uși cu gratii încuiată cu lacăt de ofițerul de serviciu. Contactul cu alți deținuți este posibil prin intermediul acestei uși-poți din gratii. Ulterior, boxa continuă cu o intrare accesorie, la fel din gratii, iar pe jos este țărână. În partea dreaptă a boxei este amplasat un wc de tip turcesc într-o stare derizorie. În wc curge permanent apă pentru a nu admite răspândirea mirosului. Accesul în spațiul improvizat sub formă de dormitor are loc printr-un hol, care se termină cu patru paturi amplasate de-a lungul pereților. Lengeria este a deținuților. Încăperea nu are fereastră. Unica posibilitate de a avea lumină și aer în încăpere este admiterea ușii deschise pe durata zilei și nopții, inclusiv în perioadele reci. Urmează spațiu unde există o chiuvetă cu robinet în colțul încăperii. Se pare că la necesitate, în această încăpere putea fi plasate și alte persoane. În încăperile respective nu există taburete, dulapuri pentru păstrarea bunurilor personale. Toate bunurile deținuților se aflau la podea. Podeaua este din beton.

În opinia echipei de vizită, condițiile materiale NU corespund prevederilor art.225, 226, 229 Codul de executare al Republicii Moldova. Acest spațiu urmează a fi sistat imediat, astfel încât nici o persoană să nu fie plasată în boxa respectivă.

Administrația P18 urmează să identifice de urgență spații conforme pentru izolarea persoanelor în cazul declarării acțiunilor de protest / greva foamei.

Mai jos unele imagini din boxa respectivă:

E. GARANȚIILE LA REFUZUL DE HRANĂ

La momentul vizitei, în boxa pentru deținuții ce au refuzat hrana erau deținute 3 persoane, după cum urmează:

- 1) D.A, se afla în greva foamei din 01 iulie 2019, adică **30 zile** pe motivul „dezacordului cu sentința judecătorească”. Deținutul era slăbit, extenuat și într-o stare psihologică depresivă. Potrivit codeținuților, a suferit amețeli, și-a pierdut echilibrul și cunoștința de câteva ori. Tot ei, au menționat lipsa supravegherii medicale permanente, precum și îngrijorări rezonabile cu privire la starea sănătății. D.A a completat că în perioada acțiunii de protest a fost deținut de unul singur pe durată de 25 zile. La fel, în această perioadă nu a fost audiat de procuror în ordinea stabilită. Se pare că, D.A era dispus să continue acțiunea de protest până la soluționarea pretențiilor sale „audierea de un procuror”. Directorul adjunct-interimar al penitenciarului l-a audiat pe respectivul imediat numirii în funcție, conform exigențelor art.229 Codul de executare al R. Moldova.
- 2) T.I, se afla în greva foamei din 25 iulie 2019 pe motivul „refuzului de a-l transfera la spitalul-penitenciar sau spital civil pentru efectuarea intervenției chirurgicale”. Deținutul suferă de o perioadă îndelungată de timp de o maladie în acutizare, fapt ce-i creează dureri fizice insuportabile. Asistența medicală nu are efect. Iar, cererea sa de a fi urgentat transferul într-o instituție medicală de profil este târăgănată intenționat. Pe durata detenției la greva foamei, I. nu a fost audiat de procuror. Directorul adjunct-interimar al

penitenciarului l-a audiat pe respectivul imediat numirii în funcție, , conform exigențelor art.229 Codul de executare al R. Moldova.

- 3) J.V, se afla în greva foamei de 6 zile, fiind escortat din izolatorul de urmărire penală al Penitenciarului nr.11 Bălți. Acțiunea de protest a decis să o continue, inclusiv pe motivul durerilor acute la membrele posterioare, generate (probabil) de maladia / dizabilitatea sa. Acesta a solicitat administrației P11 Bălți transferul într-o instituție medicală, însă, prima sau Administrația Națională a penitenciarelor, l-ar fi transferat în P18 Brănești. Pe durata detenției la greva foamei, V. nu a fost audiat de procuror. Directorul adjunct-interimar al penitenciarului l-a audiat pe respectivul imediat numirii în funcție, conform exigențelor art.229 Codul de executare al R. Moldova.

F. CONCLUZII/ PROPUNERI:

În conținutul *Observațiilor finale privind cel de-al treilea raport periodic al Republicii Moldova*, adoptate în cadrul reuniunilor 1600 și 1602 din 27 și 28 noiembrie 2017 de către Comitetul împotriva torturii, se accentuează că „ Republica Moldova trebuie să-și intensifice eforturile pentru a aduce condițiile din locurile de detenție la standardele internaționale, cum ar fi Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (*regulile Nelson Mandela*), inclusiv prin asigurarea condițiilor materiale și de igienă adecvate pentru deținuți, inclusiv iluminare naturală și artificială suficientă, sisteme de canalizare și instalații sanitare adecvate, inclusiv veceuri și dușuri, încălzirea celulelor, ventilare suficientă, calitatea și cantitatea adecvată a mâncării, așternuturi, paturi și obiecte de igienă personală, îngrijire medicală, activități în aer liber și vizite ale membrilor familiei”.¹

Avocatul Poporului amintește că, articolul 3 din Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale impune autorităților o obligație pozitivă care constă în a se asigura că orice persoană privată de libertate este deținută în condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității umane, că modalitățile de executare a pedepsei nu supun persoana în cauză unei suferințe sau unei încercări de o intensitate care depășește nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și că, ținând seama de cerințele practice ale detenției, sănătatea și bunăstarea persoanei sunt asigurate în mod corespunzător.

În cadrul vizitei din 31 iulie 2019, au putut fi observate unele împrejurări ce indicau asupra efortului administrației penitenciare de a îmbunătăți condițiile materiale și a situației persoanelor aflate în detenție, însă insuficiența critică de spațiu de detenție în penitenciarul nr.18, condițiile deplorabile din boxa pentru refuzul de hrană, este de natură să constrângă administrația instituției să găzduiască deținuții în condiții materiale necorespunzătoare.

Sub acest aspect, în lumina competenței instituțiilor penitenciare, specificată la alin.(1) art.11 din Legea cu privire la sistemul administrației penitenciare, nr.300 din 21.12.2017, fiind organe ce asigură executarea pedepselor de către persoanele condamnate la închisoare sau la detențiune pe viață, precum și detenția provizorie a persoanelor față de care a fost aplicată măsura arestului preventiv sau sancțiunea arestului contravențional, ar rezulta că supraaglomerarea severă nu poate fi imputată exclusiv administrației instituției penitenciare.

¹ Pct.18(c) din Observațiile finale privind al treilea raport periodic al Republicii Moldova, adoptate de Comitetul împotriva torturii la cea de-a 62-a sesiune (6 noiembrie – 6 decembrie, 2017)

Complementar, Comitetul European pentru prevenirea torturii și tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante în cel de-al unsprezecelea Raport general de activitate, a nuanțat: „**Faptul că un stat întemnițează un număr mare dintre cetățenii săi nu se poate explica într-un mod convingător printr-o rată ridicată a criminalității. Atitudinea generală a membrilor serviciilor responsabile cu aplicarea legilor și autoritățile judiciare trebuie, în parte, să fie responsabile. Trebuie, mai degrabă, revăzute legislațiile și practicile în vigoare în materie de detenție provizorie, de pronunțare a sentințelor, precum și multitudinea de sancțiuni non-privative de libertate disponibile. Aceasta este tocmai metoda preconizată de Recomandarea nr.R(99)22 a Comitetului Miniștrilor privind suprapopularea penitenciarelor și inflația populației din penitenciar.**”

Constatăm că, în pofida eforturilor depuse de administrația instituției penitenciare nr.18 pentru a îmbunătăți condițiile materiale, acestea suscită îngrijorări profunde ce comportă adoptarea unor măsuri administrative prioritare și decisive. Indiferent care ar fi dificultățile întâlnite la un moment dat, chiar și în prezența unei supraaglomerări severe a mediului penitenciar, faptul de a priva o persoană de libertate implică întotdeauna obligația de a fi responsabil de ea. Respectarea acestei obligații de către autoritățile naționale este cu atât mai importantă că, articolul 3 din Convenție nu prevede restricții și nu admite nicio derogare, nici măcar în caz de pericol public care amenință viața națiunii. **Aceleași îngrijorări se referă și la lipsa personalului medical specializat în instituția penitenciară. O soluție iminentă este PRIORITARĂ.** În plus, în scopul *protejării integrității fizice și psihice* „Statele nu doar trebuie să se abțină de la provocarea relelor tratamente, dar și să adopte/întreprindă *măsuri preventive*, necesare pentru a asigura integritatea fizică, psihică și bunăstarea persoanelor private de libertate.”² În pct.10 al rezoluției nr.72/163 din 19 decembrie 2017, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a accentuat, în mod special, obligația statelor *de a întreprinde măsuri prioritare, decisive și efective, necesare prevenirii actelor de tortură, tratamentelor și pedepselor inumane sau degradante.* Urmare, a constatărilor în perioada vizitei, conducându-ne de prevederile art.24 a Legii nr.52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul):

PROPUNEM:

- 1) A lua act de constatările și concluziile Raportului de vizită la P18 din 31 iulie 2019;
- 2) A emite un aviz cu recomandări formulat în temeiul articolului 24 (1) (2) din Legea Republicii Moldova cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr.52 din 03.04.2014;
- 3) A remite Raportul de vizită autorităților responsabile: Administrației Naționale a Penitenciarelor, Penitenciarului nr.18 Brănești pentru reacționare conform competenței;
- 4) A plasa Raportul respectiv pe pagina web a OAP pentru informare și diseminare.

Executor:

Lilian Tudosan,

Consultant superior, Direcția prevenirea torturii OAP

/ semnat /

Coordonat:

Alexandru Zubco,

Șef Direcție, Direcția prevenirea torturii OAP

/ semnat /

² CtEDO, cauza Mouisel v. Franța, 2002.